ESENȚA SCRUTINULUI ELECTORAL MIXT ŞI PROBABILELE EFECTE ASUPRA VIEȚII SOCIAL-POLITICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Igor BUCATARU

Definirea. Modul de scrutin electoral mixt reprezintă rezultatul combinării aspectelor de la scrutinele majoritar şi proporțional cu scopul de a crea un model mai reuşit de transformare a voturilor în mandate. Elaborarea modului mixt se datorează dezideratului de a maximiza avantajele scrutinelor proporțional şi majoritar, minimizând dezavantajele. Într-o variantă ideală, modul mixt ar trebui să fie unul perfect pe motivul combinării elementelor pozitive ale celorlalte tipuri de scrutin, însă „orice mixaj produce modificări sistemice, care fac uneori de nerecunoscut elementele componente" [4, p.151]. Pe de o parte, îmbinarea avantajelor nu produce efecte obligatorii pozitive. În al doilea rând, odată cu avantajele anumitor modele de scrutin electoral sunt preluate şi dezavantajele, volens-nolens. Într-un final, nu poate exista un model ideal de vot democratic, după cum nici democrația nu este o formă de guvernământ perfectă. Astfel, modelul mixt încearcă asamblarea componentei ideologice, proprii scrutinului proporțional, şi a elementului personalizat, de la scrutinul majoritar.

Extinderea geografică. Scrutinul electoral mixt a început să fie implementat, în calitate de formulă distinctă de organizare a alegerilor şi de transformare a voturilor în mandate, conform unor studii, încă în perioada interbelică în Franța [3, p.97], însă a cunoscut o instituționalizare fundamentală după cel de al Doilea Război Mondial în Germania Federativă. Ulterior, a fost preluat în diferite momente istorice şi de alte sisteme politice naționale. Este dificil de a calcula cu precizie numărul statelor ce utilizează modelul de scrutin mixt în cadrul alegerilor democratice din cel puțin două considerente: din cauza că numărul statelor este în permanență schimbare şi pe motiv că sistemele electorale mixte sunt deseori destul de complexe şi dificile în aplicare. Ca rezultat, unele şi aceleaşi modele (de exemplu, votul prin compensare) pot fi tratate de diverşi autori în mod diferit [1, p.12]. Totuşi, conform calculelor efectuate circa 20 de democrații ale lumii utilizează diverse inginerii electorale de tip mixt.

Este important însă de atenționat că majoritatea statelor ce utilizează acest sistem nu sunt democrații consolidate, ele preluând acest mod de scrutin pe valurile de democratizare din Asia de Sud-Est (Coreea sau Taiwan) sau Europa de Est (Albania, Bulgaria, Lituania, FR, Ungaria etc.). Faptul că aceste democrații s-au aflat (iar unele se mai situează) în faza de transformare democratică, provoacă instabilitate la nivel de decizie politică cu privire la tipul de sistem electoral ales. Aşa state, de exemplu, ca Albania, Bulgaria sau

Federația Rusă s-au dezis pe parcursul ultimilor ani de scrutinul mixt, utilizând cel proporțional. De cealaltă parte, avem exemplul Ucrainei, care a trecut de la sistemul reprezentării proporționale la cel mixt. Din rândul statelor cu organizare democratică consolidată a proceselor social-politice, practic doar statele europene reprezintă modele de utilizare durabilă a modului mixt: Germania, Danemarca, Suedia sau Belgia. Între anii 1994-2005 în Italia alegerile parlamentare la fel s-a desfăşurat conform regulilor de inginerie electorală mixtă, însă acest fenomen a avut un caracter efemer.

Tipuri. Literatura de specialitate propune diferite clasificări ale modului mixt de scrutin. [3, p.98-113]. Pluralismul interpretărilor se datorează complexității scrutinului electoral mixt [2, p.64-66]. Din totalitatea de tipuri întâlnite la diverşi autori unul se detaşează în mod aparte prin omogenitatea tratărilor şi concluziilor, dar şi diversitatea denumirilor: scrutinul mixt echilibrat, reprezentarea proporțională personalizată sau votul de compensare. Acest sistem electoral se referă la Germania Federală. După cum observă George Voicu, originalitatea acestei modalități electorale constă în faptul că alegătorul dispune de două voturi şi le utilizează în cadrul a două tipuri de scrutin: unul majoritar uninominal cu un singur tur, celălalt după regulile sistemului de reprezentare proporțională. Votarea se efectuează în două circumscripții diferite, corespunzătoare celor două tipuri de scrutin. Reglementarea electorală germană încurajează puternic ceea ce cercetătorii au numit vot util. Pragul de 5% obligă alegătorul să-şi gestioneze votul cu mai multă grijă, în sensul de a-l acorda marilor partide (oferindu-l formațiunilor mici, alegătorul riscă irosirea votului său). Astfel se explică de ce există concordanță între votul pentru liste şi cel uninominal. Se produce, în acest fel, o responsabilizare sporită a alegătorului.

Impactul probabil asupra sistemului politic din Republica Moldova. În Republica Moldova, din perioada primelor alegeri parlamentare în bază de pluralism politic (1994) şi până la ultimele alegeri (2010) s-a utilizat scrutinul reprezentării proporționale. În perioada de până la 1991, perioada sovietică, era utilizat scrutinul majoritar uninominal pentru alegerile în legislativ. Pe tot parcursul independenței unii reprezentanți ai clasei politice moldoveneşti invocau cu diferită intensitate necesitatea trecerii de la scrutinul reprezentării proporționale la cel mixt. Această poziție îşi găsea susținere şi în o parte din opinia publică. Motivația invocată se referă la faptul că prin votul acordat unui anumit partid, electoratul alege o listă închisă abstractă, fără a cunoaşte bine persoanele desemnate, sunt cunoscuți doar câțiva lideri, în rest e un fel de „Terra incognito". Adică se pierde legătura dintre alegător şi ales. O chestiune importantă este caracterul „blocat" al listelor de candidați înaintate de partide. O soluție, în opinia noastră, de soluționare a neajunsurilor identificate la scrutinul reprezentării proporționale ar fi „deblocarea" listelor

prin introducerea „votului preferențial”, care este un element al scrutinului majoritar.

Credem că ipoteza conform căreia problemele calității proceselor de guvernare țin în principal de tipul scrutinului electoral este una eronată. Chestiunea calității procesului de guvernare este cu mult mai complexă ce cuprinde un şir de factori instituționali şi culturali. Este necesară democratizarea relațiilor interne din cadrul partidelor, dezvoltarea structurilor teritoriale şi cooptarea liderilor locali în listele de partid pe locurile eligibile. Cu certitudine, rolul liderului de partid şi a staff-ului central este unul extrem de important, însă pentru creşterea legitimității partidului trebuie cooptați şi liderii locali.

Introducerea scrutinului mixt echilibrat (model german) în Republica Moldova poate fi acceptată în calitate de încercare de îmbunătățire a situației. Însă personal nu consider că va avea rol de panacee. Din contra, sunt un şir de probleme în plus: din punct de vedere tehnic, scrutinul mixt este mai complicat de realizat şi mai costisitor; nu este certitudine în privința numărului de mandate acordate cetățenilor de peste hotare; problema reprezentării cetățenilor din stânga Nistrului etc. De asemenea, dacă privim situația la începutul anilor´90 ai sec. XX, când un şir de state ex-socialiste au adoptat scrutinul mixt, atunci către etapa actuală multe din ele s-au dezis de această formulă.

Într-un final, fiecare scrutin are atât avantajele, cât şi dezavantajele sale. Diferite societăți democratice stabile utilizează diverse modele de scrutin electoral, fapt ce demonstrează că nu tipul anumit de scrutin asigură calitatea guvernării. Chestiunea modificării sistemului electoral este una importantă pentru societate şi necesară a fi discutată şi analizată în mod public de către toate părțile interesate şi inițiate în domeniu.

Referințe:

1. *25+2 modele electorale.* Coordonator Adrian SORESCU. Bucureşti: Asociația ProDemocrația, 2006.
2. IANCU, Gheorghe. *Sistemul electoral.* Bucureşti: Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, 1998.
3. MARTIN, Pierre. *Sisteme electorale şi modurile de scrutin.* Bucureşti: Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, 1999.
4. VOICU, George. *Pluripartidismul. O teorie a democrației*. Bucureşti: All, 1998.